Daniela FOLTINOVÁ
Zvuk

Diplomová práce
Ústav filosofie a religionistiky FF UK

Brilantní práce již proto, že autorka objevila téma, které lze závidět. A i proto, že toto téma zcela suverénním způsobem zpracovala. Nic z toho není samozřejmé: popis zvuku samého, jak práce ukazuje, je cosi, s čím se v literatuře setkáváme jen zřídka, vlastně nejčastěji jako s „vedlejším efektem" popisů směřujících jinam, a pokud se takto zaměříme na „holý zvuk", pak je třeba nesmírně citlivého přístupu při popisu, aby „fenomén" nezmizel. Nemalou zásluhou práce Daniely Foltinové je, že ukazuje rovněž důvody této „unikavosti".

V první řadě jde o to, že výzkumy zvuku se pohybují v rámcích, převzatých odjinud. Tak je tomu například tehdy, když se o zvuku uvažuje v rámci zkoumání časovosti (tato kritika patří k filosoficky velmi silným argumentům práce) a současně s tím s modelem hudebního zvuku, takže zcela stranou zůstává analýza „prostorovosti" zvuku, a rovněž tehdy, když se o zvuku uvažuje jako o nositeli významu: tehdy se pozornost soustředí právě na význam, zatímco „nositel", to jest sama forma znění zvuku bez zprostředkování řečí se ocitá na okraji, ne-li zcela za okrajem pozornosti. Protože ale autorka tyto rámce opouští, otevírá velmi originální perspektivy.V neposlední řadě i proto, že pečlivě zkoumá zvuk jak po stránce "vydávání" zvuku, tak po stránce přijímání, přičemž však sama stavba její práce ukazuje, že jde o dva aspekty, které nelze oddělit, a to tím spíše, že oba konvergují v tělesném zakotvení zvuku (a odtud se pak ukazuje význam zkoumání právě „prostorovosti" zvuku, tvaru zvuku jakožto zvukového předmětu, „slyšení prostoru" /str. 52/, vizualizace a selhávající vizualizace zvuku /str. 72/ atd.). Zde je také vidět, jak pozoruhodnou dimenzi zaujímá takto analyzovaný zvuk: je to cosi, co je právě uprostřed mezi sémiotickou rovinou a rovinou před-sémiotickou (místy takto „očištěný" zvuk připomíná Peirceovu „firstness" – a tím spíše pak zaslouží obdiv, že je Daniela Foltinová schopna jeho přesného popisu). Tuto pozici „holého zvuku" vlastně naznačuje už mluvené slovo: zní v něm význam, ale čím více vnímáme význam, tím méně slyšíme znění slova. Autorka tedy pozornost obrací: hledá případy zvuku nevyslovujícího význam a odtud jde až k chápání zvuku jako „předmětnosti", v níž o sobě dává vědět „nepředmětnost" /str. 74/.

Protože všechny provedené analýzy jsou nesmírně přesné, zvolená perspektiva odkrývá i nové možnosti myšlení. Za velmi pozoruhodné v této souvislosti pokládám náznaky, týkající se „zvukového myšlení" a možnost chápat zvuk jako svého druhu „nápodobu" věci (dítě se zvukově dotýká věcí, str. 24), nikoli její pojmenování, což je zcela jistě zásadní rozdíl. Jaksi mimochodem však práce rovněž podstatným způsobem doplňuje i standardní texty: zkoumání zvuku jako tělesného projevu (zakotvené v pečlivém rozboru tělesnosti zvuku, jeho hmotnosti i nehmotnosti atd.), a tedy jako součásti prostoru, v němž se pohybujeme /str. 39/, je cosi, co chybí fenomenologii a je velmi inspirativní. Přitom je ale důležité, že Daniela Foltinová neruší ambivalence, nýbrž snaží se vždy doložit, že právě to je důležitá charakteristika „zvukovosti" (zvuk je cosi kontaktně vnímaného, přitom vykazuje jistou „opožděnost /str. 29/, je materiální i imateriální, trvá, ale nikoli jako hudební časové objekty). To vše ukazuje k důležitému rysu: zvuk je *skrytý*, protože *slyšený* rozměr našeho života, který uniká, jakmile je vizualizován, konceptualizován, přiveden k řeči atd., protože tehdy zvuk, ač stále přítomný, přestáváme slyšet.

Na práci je třeba vyzdvihnout dvojí: Daniela Foltinová má mimořádný *sluch pro zvuk*, a její práce je originálně myšlená právě proto, že je přesná už v rovině popisu, jehož strategie je plně podřízena tomu, co popisuje, tak, aby skutečně popisovala „zvukový svět" (je možná problém mluvit o nehomogenitě zvukového pole /str. 53, 56/, protože z principu je zvukové

pole stejnorodé právě proto, že je zvukové, téměř si myslím, že celá práce ukazuje právě „homogenitu" zvukového světa, ale uznávám, že v rámci této stejnorodosti pak existuje různost). Třeba ale zdůraznit, že práce je přesná v celku i v detailech, a jakékoli kritické poznámky jsou možné jen na jejím základě a jsou rozvíjením řečeného.

Byť by to již rámec celé práce neunesl, bylo by možné hledat i v klasických textech náznaky obdobného ocenění holého zvuku. Zde mne napadá Herderovo Pojednání o původu jazyka a vůbec jeho úvahy o řeči: důraz na prvotnost „interjekcí" a obtíže při přechodu od bezprostředního projevování emocí zvukem (příroda jako „znějící") k lidské řeči jsou možná rudimentárním pokusem zahlédnout dimenzi zvuku z něho samého.

Opakuji: jakkoli je předložená práce brilantní, originální a kultivovaná (výběr Holana jako „svědka" je velmi případný), je nesmírně filosoficky relevantní. Pokládám ji za výbornou a doporučuji k obhajobě.

Miroslav Petříček
1.IX.2010